

זְכוּר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוּתוֹ / תהילים פרק קלב

שאול יונתן וינגורט

שתי שבועות יש, התלויות זו בזו. שבועת דוד למצוא מקום לה', ושבועת ה' לדוד לבנות לו בית. בית לה' יבנה על ידי שלמה, כיוון שרק כאשר הוא ימלוך, יקום "בית המלוכה" של דוד המלך. במה שהיחיד יהיה צדיק ולוחם מלחמות גדולות – עדיין אין זו מנוחה, הדרושה לבנין בית לה'.

מהו העינוי עליו מדובר בתחילת השיר – זְכוּר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוּתוֹ? ומי מבקש מה' לזכור את כל העינוי?

שלמה המלך אמר לאביתר הכהן, שהצטרף למרד אדוניה (מל"א ב, כו): עֲנַתְתָּ לָךְ עַל שְׂדֵיךָ, כִּי אִישׁ מוֹת אָתָּה, וּבִיּוֹם הַזֶּה לֹא אֲמִיתְךָ כִּי נִשְׂאֵת אֶת אַרְוֹן אֲדֹנָי ה' לְפָנָי דּוֹד אָבִי, וְכִי הִתְעַנִּית בְּכָל אֲשֶׁר הִתְעַנָּה אָבִי. וַיִּגְרַשׁ שְׁלֹמֹה אֶת אֲבִיתָר מִהָיִת כֹּהֵן לַה'. אם כן, שלמה המלך הזכיר את עינויו של דוד כאשר הוא בחר בצדוק להיות כהן במקום אביתר. מתי הוא הזכיר לה' את העינוי?

כאשר שלמה בנה את בית המקדש, הוא סיים את תפילתו בפסוקים הדומים מאוד לפסוקים בפרקנו (דה"ב ח, מ"ב): עֲתָה אֱלֹהֵי יְהוָה נֹא עֲיִנֶיךָ פִּתְחוֹת וְאֲזַנֶיךָ קִשְׁבוֹת לְתַפְלַת הַמָּקוֹם הַזֶּה. וְעַתָּה, קוּמָה ה' אֱלֹהִים לְנוֹחֶךָ, אֶתָּה וְאַרְוֹן עֲזָרָה, כֹּהֲנֶיךָ ה' אֱלֹהִים יִלְבְּשׁוּ תְשׁוּעָה, וְחֲסִידֶיךָ יִשְׁמְחוּ בְטוֹב. ה' אֱלֹהִים אַל תִּשָּׁב פָּנָי מִשִּׁיחָה, זָכְרָה לְחֲסִדֶיךָ דָּוִד עַבְדְּךָ.

לפי זה, המזמור שלנו נאמר על ידי שלמה, כאשר הוא בנה את בית המקדש, והוא מבקש מה' לזכור את חסדי דוד אביו.

דוד עצמו לא בנה את הבית, כפי שהוא אומר לבנו (דה"א כב, ז"י): אֲנִי הָיִיתִי עִם לְבָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם ה' אֱלֹהֵי. וַיְהִי עָלַי דְּבַר ה' לֵאמֹר: דָּם לְרֵב שָׁפַכְתָּ וּמִלְחָמוֹת גְּדוֹלוֹת עָשִׂיתָ, לֹא תִבְנֶה בֵּית לְשֵׁמִי, כִּי דָמִים רַבִּים שָׁפַכְתָּ אַרְצָה לְפָנָי. הִנֵּה בֵּן נוֹלָד לָךְ, הוּא יְהִי אִישׁ מְנוּחָה, וְהִנְחֹתִי לוֹ מִכָּל אוֹיְבָיו מִסָּבִיב, כִּי שְׁלֹמֹה יְהִי שְׁמוֹ וְשָׁלוֹם וְשָׁקֵט אָתָּן עַל יִשְׂרָאֵל בְּיָמָיו. הוּא יִבְנֶה בֵּית לְשֵׁמִי, וְהוּא יְהִי לִי לְבֵן וְאֲנִי

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת

זְכוּר ה' לְדוֹד אֶת כָּל עֲנוּתוֹ.

(ב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַה', נָדַד לְאֲבִיר יַעֲקֹב.

(ג) אִם אָבָא בְּאֵהָל בֵּיתִי, אִם אֶעֱלֶה עַל עַרְשׁ יִצְחָק.

(ד) אִם אַתָּן שָׁנַת לַעֲיִנִי, לַעֲפַעֲפֵי תְנוּמָה.

(ה) עַד אֲמַצָּא מָקוֹם לַה', מִשְׁכַּנּוֹת לְאֲבִיר יַעֲקֹב.

(ו) הִנֵּה שָׁמַעְנוּהָ בְּאִפְרָתָהּ, מִצְּאֲנוּהָ בְּשָׂדֵי יַעֲר.

(ז) נְבוֹאָה לְמִשְׁכַּנּוֹתָיו, נִשְׁתַּחֲוֶה לְהַדָּם רַגְלָיו.

(ח) קוּמָה ה' לְמִנוּחָתְךָ, אֶתָּה וְאַרְוֹן עֲזָרָה.

(ט) כֹּהֲנֶיךָ יִלְבְּשׁוּ צִדְקָה, וְחֲסִידֶיךָ יִרְנְנוּ.

(י) בְּעָבוֹר דּוֹד עַבְדְּךָ, אַל תִּשָּׁב פָּנָי מִשִּׁיחָה.

(יא) נִשְׁבַּע ה' לְדוֹד אֶמֶת, לֹא יִשׁוּב מִמֶּנָּה,

מִפְּרִי בִטְנֶךָ אִשִּׁית לְבִסָּא לָךְ.

לו לאב, והכינותי כסא מלכותו על ישראל עד עולם.

«

במזמור יש שני חלקים ברורים – שבועת דוד למצוא מקום לה' (א"י. 65 מילים), ושבועת ה' להושיב מפרי בטנו של דוד על הכסא, ואז ה' ישב בירושלים (יא-יח. 66 מילים).

כדי להבין את הקשר בין שתי השבועות הללו, עלינו להתבונן במה שקרה כאשר דוד רצה לבנות בית לה': ויהי כי ישב המלך בביתו, וה' הניח לו מסביב מכל איביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא: ראה נא, אנכי יושב בבית ארזים, וארון האלהים ישב בתוך היריעה. בתחילה אמר לו נתן הנביא: כל אשר בלבבך לך עשה, כי ה' עמך.

ואולם, כלילה אמר ה' לנתן לומר לדוד: פה אמר ה' האתה תבנה לי בית לשבתי?! כי לא ישבתי בבית למיום העלתי את בני ישראל ממצרים ועד היום הזה, ואהיה מתהלך באהל ובמשכן. בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל, הדבר דברתי את אחד שבטי ישראל אשר צויתי לרעות את עמי את ישראל לאמר: למה לא בניתם לי בית ארזים!?

ועתה, פה תאמר לעבדי לדוד: פה אמר ה' צבאות, אני לקחתיה מן הנה מאחר הצאן להיות נגיד על עמי על ישראל. ואהיה עמך בכל אשר תלכת, ואכרתה את כל איביך מפניה, ועשתי לך שם גדול כשם הגדלים אשר בארץ. ושמתי מקום לעמי לישראל, ונטעתיו ושכן תחתיו ולא ירגז עוד, ולא יסיפו בני עולה לענותו כאשר בראשונה.

ולמן היום אשר צויתי שפטים על עמי ישראל, והניחתי לך מכל איביך, והגיד לך ה' כי בית יעשה לך ה'. כי ימלאו ימיה ושכבת את אבתיך, והקימתי את ירעה אחריך אשר יצא ממעיה, והכינתו את ממלכתו. הוא יבנה בית לשמי וכננתי את כסא ממלכתו עד עולם. אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן, אשר בהעותו והכחתיו בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. וחסדי לא יסור ממנו כאשר הסרתי מעם שאול אשר הסרתי מלפניה. ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם לפניה, כסאך יהיה נכון עד עולם.

האם ניתן להבין מהפסוקים מדוע ה' אמר לדוד לא לבנות את בית המקדש?

ברור מהפסוקים שה' לא ציווה לבנות בית קודם לכן, וברור מהפסוקים שה' היה עם דוד בכל אשר הלך, אך מדוע דוד לא יבנה את הבית אלא בנו – לכאורה לא מפורש בפסוקים.

ואכן, יש מפרשים שאמרו, שהטעם מפורש רק בספר דברי הימים, וזו לשון רלב"ג: "ובהיות הענין כן, הנה די לו במה שהגיע בו מן ההצלחה, ולא ישאל לו גדולות שיהיה נבנה בית המקדש על ידו, אבל בנו שימלוך אחריו הוא יבנו, והוא שלמה, וכבר נתבאר בספר דברי הימים שהסבה שלא הסכים השם

(יב) אם ישמרו בניך בריתי, ועדתי זו אלמדם,

גם בניהם עדי עד ישובו לכסא לך.

(יג) כי בחר ה' בציון, אוה למושב לו.

(יד) זאת מנוחתי עדי עד, פה אשב כי אותיה.

(טו) צידה ברך אברהם, אביוניה אשביע לחם.

(טז) ובהניה אלביש ישע, וחסידיה רגן ירגנו.

(יז) שם אצמיח קרן לדוד, ערכתני נר למשיחי.

(יח) אויביו אלביש בשת, ועליו יציץ נזרו.

יתברך שיבנה דוד בית המקדש הוא, מפני ששפך דמים הרבה".

ואולם, באופן פשוט נראה מן הפסוקים, ששבועתו של דוד תלויה בשבועת ה' לדוד. כלומר, רק לאחר שיהיה לדוד "בית", כלומר: בית מלוכה, ושלמה בנו יהיה מלך אחריו, יוכל דוד לבנות "בית" לה'. עד עתה ה' לא ציווה לבנות לו בית, מכיוון שהוא עצמו לא הקים בית למלך, ואפילו כאשר הוא הקים מלך – שאול, הוא הסיר אותו מלפני דוד. כמה שדוד יהיה גדול וצדיק, עדיין אין זה "בית", וכל עוד ה' לא בונה בית לעם ישראל, כלומר: לא בנה להם בית מלוכה, הרי שהמלך לא יכול לבנות בית לה'.

כמובן, יש קשר בין טיעון זה לבין הטיעון שמופיע בספר דברי הימים. הבעיה בכך שדוד יבנה את בית המקדש בהיותו איש מלחמה, איננה בגלל שבית המקדש הוא מקום שאין בו שפיכות דמים, שהרי שפיכת הדמים היתה לשם שמים. הבעיה היא, שגם אם דוד עצמו הוא מלך גדול, העושה מלחמות גדולות, עדיין אין בכך ערובה לעם שהולך בדרכי ה' וראוי לבנות לו בית. כל עוד אין בית מלוכה שהולך בדרכי ה', הרי העם עדיין לא ראוי לבנות בית לה'. רק כאשר יקום בית דוד, והמלך יבנה בית לשם ה' – תהיה זו בניה ראויה. יהיה זה בית שעם ישראל בנה.

את השבועה נשבע דוד כבר בילדותו, הִנֵּה שְׁמַעְנוּהָ בְּאֶפְרָתָה, וכידוע: אֶפְרָתָה הוּא בֵּית לָחֶם (בראשית לה, יט). ואכן, כאשר שמואל משה את דוד אמר לו ה' ללכת למשוח בן מבניו של ישי בית הלחמי: וַיַּעַשׂ שְׁמוּאֵל אֶת אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' וַיָּבֵא בֵּית לָחֶם (שמו"א טז, ד).

ואולם, על אף שדוד התאמץ מאוד לקיים את שבועתו למצוא מקום לה', בסופו של דבר: מִצָּאנוּהָ בְּשֵׂדֵי יַעֲר, ורק שם בנו בית לה'. מהו שדה היער? נראה, שיש לקשר את בית ה' עם בֵּית יַעֲר הַלְּבָנוֹן, אותו בנה שלמה (מל"א ז, ב-ו). בית זה, שהיה בנוי כמו יער, וראו מבנייתו את חכמת שלמה, מסמל את מציאת השבועה של דוד, מקום לבית ה'.

התפילה: בְּעֵבוֹר דָּוִד עֲבָדְךָ, אֵל תֵּשֵׁב פָּנֵי מְשִׁיחֶךָ היא תפילתו של שלמה, המשוח בשמן כמלך אחרי דוד, ויש בה בקשה – על בסיס השבועה של ה' לבנות בית לדוד, תתמלא גם שבועתו של דוד לבנות בית לה', ובציון יתקיים: שָׁם אֶצְמִיחַ קֶרֶן לְדָוִד, עֲרֹכְתִי נֵר לְמְשִׁיחִי.

להאזנה לשיעור על פרק קל"ב:

peneyhamenora.com/tehilim/132

או חפשו באפליקציות הפורקאסטים

"שיעורים בספר תהילים".

